

pominout některé typy komunikátů, musíme pro stylizaci počítat s celým národním jazykem nejen synchronně existujícím, ale i s jeho (dočasně nevyužívanými) možnostmi.

I takto široce chápaná stylistika má své meze. I když náleží nepochybně do rámce širších věd o komunikaci, neměla by přestupovat své hranice: jazykovědná stylistika je vědou o užívání jazykových prostředků v textech a podíl jiných, neverbálních složek může nanejvýše konstatovat. Podobně by měl stylistik brát v úvahu jako jednu ze složek komunikativní situace téma, není však povolán k analýze jeho složek.

Teoretická stylistika má tradičně i druhou stránku, aspekt vyjadřovací praxe. Nauka o stylizaci, nevhodně ztotožňovaná se stylistikou samou, dokonce novodobou stylistiku předcházela a dodnes ji z vědomí běžných uživatelů vytěsňuje. Od stylistiky žádá jednoduše aplikovatelné návody a rady, jak komunikačně úspěšný text (mluvený, ale především psaný) vytvořit. Zjednodušení na pouhé vzory "dokonalých" textů by však ochudilo nejen stylistiku, ale i lingvistiku jako celek, a v konečném důsledku by mělo negativní vliv také na samu kulturu vyjadřování, nebo ta spočívá v aktivní schopnosti reagovat jazykově na podmínky, v nichž projev vzniká, nikoliv v opakování stereotypu.

Stylistiku tedy chápu jako nauku o užívání jazykových prostředků v komunikátech: popisuje a systematizuje vlastnosti a prostředky gramatických plánů jazyka, které diferencované užívání umožňují. Na rozdíl od studia jazyka si všímá nejen toho, co bylo v textu užito, ale pokouší se i formulovat odpověď na otázku, proč k zjištěné volbě došlo. V tom se také liší její pohled od jiných složek gramatiky.

ALENA MACUROVÁ - PETR MAREŠ

Alena Macurová, docentka Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Badatelka v oblasti stylistiky, literární komunikace, sémiotiky uměleckého textu. Autorka monografií *Výstavba a smysl Vančurova Rozmarného léta* (Praha 1981) a *Zivárnění komunikačních faktorů v jazykových projevech* (Praha 1983); spoluautorka publikace *Text a komunikace. Jazyk v literárním díle a ve filmu* (Praha 1993; srov. recenzi ve "Stylistyce" III, 1994, s. 212-217).

Petr Mareš, docent Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Zaměřuje se hlavně na styl uměleckého textu (soustavně se zabývá dílem Josefa Čapka) a na postavení jazyka a verbální komunikace ve filmu. Je autorem monografie *Styl, text, smysl. O slovesném díle Josefa Čapka* (Praha 1989) a spoluautorem knihy *Text a komunikace. Jazyk v literárním díle a ve filmu* (Praha 1993; srov. recenzi ve "Stylistyce" III, 1994, s. 212-217).

Od stylu k smyslu

Jednu linii novodobého českého myšlení o stylu, pravděpodobně nejvýznamnější, určují koncepce a názory Karla Hausenblase. Hausenblas posunul vývoj české stylistiky za hranice úzké tradiční stylistiky lingvistické, na stylistickém podloží vybudoval originální, mezioborově pojatou a široce zaměřenou nauku o textu jako centrálním komponentu komunikace - přinejmenším z hlediska lingvistiky (srov. Hoffmannová 1993, Macurová - Homoláč - Vaňková 1992, Macurová 1993, Mareš 1987).

Jako Hausenblasovi přímí žáci můžeme jeho koncepce doplňovat, domýšlet, rozvíjet, interpretovat; vystoupit mimo jejich základní kontury však neumíme - a ani nechceme.

V centru našeho zájmu přitom nestojí styl sám o sobě, ale široce pojatá komunikace ("vedená" nejen prostředky přirozeného jazyka) a široce pojatý komunikát, text realizovaný (nejen činností řečovou) v komunikačních aktech.

Styl vymezujeme jako jednotící a zároveň vnitřně hierarchizovaný princip textové výstavby a s tímto principem souvztažnou množinu vlastností textu, která je dána (různě determinovaným a různě zacíleným) výběrem (resp. modifikací) a uspořádáním jazykových i nadjazykových prostředků, čerpaných ze (široce chápaných) dispozičních souborů. Spojujeme tedy styl primárně s textem, a to s každým textem, aniž bychom ovšem zpochybňovali existenci stylové platnosti prostředků jazykového systému a potřebu jejího popisu.

Zahrnuje-li pro nás styl celou sféru výstavby textu (všechny jeho roviny), je-li jakýmsi obecným svorníkem této výstavby, je to mj. i proto, že je prostředkem realizace obecných vlastností textu (systémovost, časoprostorová strukturovanost a ohraničenost, vnitřní strukturovanost a soudržnost); zároveň je styl funkcí prostředků, jimiž se konstituuje.

Soudíme, že styl je pojem metodologicky nepominutelný; v našich úvahách však nefiguruje jako cíl, ale jako prostředek - prostředek poznání a uchopení celkové komunikační kvality textu, jeho smyslu. Chceme-li poznat smysl (přiblížit se k němu), musíme nutně proniknout do povahy stylu (aniž bychom ho museli - se snahou o úplnost - popisovat).

Souvztažnost stylu a smyslu vystupuje zvlášť zřetelně tehdy, chápeme-li text sémioticky, tj. jako složitou souhru označujícího a označovaného; styl se pak pojí s polem označujícího, smysl s polem označovaného. Styl a smysl jsou tedy vzájemně provázané entity, v textu od sebe neoddělitelné a z textu izolované

nevypreparovatelné, tak jako není označující a označované oddělitelné v žádném znaku.

Literatura

- Hoffmannová J., 1993, Český stylistik Karel Hausenblas sedmdesátiletý, "Stylistyka", II, 257-262.
- Macurová, A. - Homoláč, J. - Vaňková, I., 1992, Pražská škola a nejnovější stylistika. O smyslu stylu, "Estetika", 29, N. 3, 56-59.
- Macurová, A., 1993, Jazyk, styl, smysl, text - a stylistika, "Slovo a slovesnost", 54, 279-286.
- Mareš, P., 1987, Bibliografie prací prof. Karla Hausenblase za léta 1947-1986, "Slavica Pragensia", XXVI, 161-173.

МАРГАРИТА Н. КОЖИНА

Profesor Uniwersytetu w Permie, zob. *Chronicle* w niniejszym tomie "Stylistyki"

Мое понимание стиля

Известно, что в литературе нет единого общепринятого определения термина-понятия "стиль", у него несколько значений. Наиболее распространенными при этом являются понимания:

- стиль как разновидность языка, закрепленная за той или иной сферой его использования (ср. в традиционной стилистике и риторике: высокий - средний - низкий стили), отсюда соответствующие стилистические окраски языковых средств;
- функциональный стиль (о чем см. далее);
- стиль как манера речи (способ ее исполнения), в том числе индивидуальный стиль и стиль в отношении к художественной литературе (стиль писателя, стиль какого-либо литературного направления - романтизма, реализма и т.д.);
- стиль как коннотативная сфера языка, средств его экспрессивности;
- школьно-обиходное употребление: соответствие, либо несоответствие сложившимся нормам словоупотребления (сочинение написано плохим, либо хорошим стилем). Можно было бы привести и другие толкования.